

ВИСНОВОК
ПРО НАУКОВУ НОВИЗНУ, ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ
ЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ
ВИНОГРАДОВОЇ Маргарити Сергіївни
«Ерготерапія дітей з розладами аутистичного спектра періоду другого
дитинства в контексті війни» на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 227 Фізична терапія, ерготерапія

У відповідності до пп. 25–26 Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (із змінами), на кафедрі терапії та реабілітації Національного університету фізичного виховання і спорту України 27 квітня 2026 року ВИНОГРАДОВОЮ Маргаритою Сергіївною було проведено публічну презентацію наукових результатів дисертації на тему: «Ерготерапія дітей з розладами аутистичного спектра періоду другого дитинства в контексті війни» та її обговорення (науковий керівник – доктор наук з фізичного виховання і спорту, доцент Володимир ВІТОМСЬКИЙ).

За результатами проведення публічної презентації та обговорення дисертації на засіданні кафедри терапії та реабілітації було прийнято рішення надати здобувачці ВИНОГРАДОВІЙ Маргариті Сергіївні позитивний висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

ВИСНОВОК

Актуальність. Розлади аутистичного спектра (РАС) являють собою серйозну міждисциплінарну проблему, яка охоплює сферу охорони здоров'я, освіти, соціального захисту та реабілітації.

Україні відсутня офіційна та повна статистика, але за доступними джерелами показник розповсюдженості РАС також демонструє стійке зростання з 2006 року. До 2017 року кількість уперше встановлених діагнозів збільшилася у 8,5 рази. Показник поширеності РАС також щорічно зростає: у 2010 році – на 16,4 %, у 2011 – на 37,8 %, у 2012 – на 25,3 %, у 2013 – на 38,0 %, у 2014 – на 4,6 %, у 2015 – на 26,4 %, а у 2016 – на 25,3 %.

За даними світової статистики, у Сполучених Штатах Америки (США) у 1 з 36 дітей діагностують РАС, причому у хлопчиків діагностують у 4 рази частіше, ніж у дівчаток. Загальна поширеність у світі становить приблизно 1 випадок на 160 дітей. Така статистична динаміка обумовлює необхідність глибокого дослідження напрямків абілітації та реабілітації, які будуть сприяти уможливленню участі дитини у повсякденному житті, навчанні та соціальній

взаємодії, а також покращувати якість життя цих дітей та їх сімей.

Ерготерапія як один з невід'ємних напрямків мультисциплінарного підходу демонструє високу ефективність в рамках роботи з дітьми з РАС різних вікових категорій. Втручання ерготерапевтів спрямовані на розвиток навичок самообслуговування, навчання, гри, регуляції сенсорної модуляції та забезпечення максимальної автономії дитини.

Водночас в Україні участь ерготерапевтів у сфері освіти, зокрема в рамках шкільного середовища, залишається неструктурованою та невпровадженою на законодавчому рівні. Це суттєво відрізняється від практик країн, в яких ерготерапія як професія існує значно довше (США, Канада, Велика Британія чи Австралія), де роль ерготерапевта в освітньому середовищі чітко регламентована та інтегрована в процес навчання.

Особливої уваги питання реабілітації дітей з РАС набуває в умовах повномасштабної війни в Україні, яка не тільки безпосередньо впливає на функціональні навички даної категорії пацієнтів, а ще й значно ускладнила доступ до якісних медичних, освітніх та реабілітаційних послуг.

Діти з РАС становлять одну з найвразливіших категорій, які чутливі до наслідків військових подій, таких як зміна середовища, втрата структурованості та послідовності, хронічний стрес тощо. Всі ці наслідки призводять до зниження участі дитини в заняттєвій активності. У цьому контексті інтеграція ерготерапевта до освітнього середовища є не тільки актуальною, а й критично необхідною умовою для збереження функціональних навичок, адаптації до змін, підтримки психоемоційного стану дитини та підвищення якості життя.

Світові дослідження описують високу ефективність адаптації шкільного середовища як одного з ключових напрямків роботи ерготерапевтів з дітьми з РАС. Це стосується не лише змін навчального середовища відповідно до сенсорних і моторних потреб учня, але й облаштування коридорів, зон відпочинку, входів до будівлі та до окремих приміщень та таких критичних елементів в умовах війни, як бомбосховища й маршрути до них.

Окрім того, численні дослідження акцентують увагу на важливості співпраці ерготерапевтів з фахівцями сфери освіти та навчання. За умови належного інформування та супроводу, вчителі, асистенти вчителів або дітей та адміністрація здатні впроваджувати ерготерапевтичні стратегії впродовж усього навчального процесу, що забезпечує безперервність втручання та дозволяє охопити більшу кількість дітей навіть за умов обмежених ресурсів.

Таким чином, поєднання втручання ерготерапевта в клінічному середовищі, адаптація фізичного та соціального середовища закладів освіти та співпраця з фахівцями сфери освіти підвищує якість життя дітей з РАС, сприяє ефективнішій реалізації процесу навчання, зменшує рівень дезадаптації та

уможливило участь кожної дитини в заняттєвій активності.

Представлена до розгляду дисертаційна робота ВІНОГРАДОВОЇ Маргарити Сергіївни спрямована на теоретичне та практичне вирішення викладених вище проблем.

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Робота виконана відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021-2025 рр. за темою 4.1 «Підвищення рівня функціональної незалежності та заняттєвої участі осіб різних нозологічних груп за допомогою програм ерготерапевтичних втручань» (номер державної реєстрації 0121U107532). Особистий внесок здобувача полягає у дослідженні ефективності ерготерапії серед дітей з РАС в контексті війни.

Наукова новизна одержаних наукових результатів полягає в тому, що:

- уперше отримано результати порівняння ефективності трьох підходів до ерготерапевтичних втручань впродовж реабілітаційної програми за показниками активності повсякденного життя, сенсорного профілю та якості життя дітей періоду другого дитинства з РАС під час війни;
- уперше отримано дані щодо динаміки самообслуговування, мобільності, соціальної функціональності, сенсорного профілю та якості життя після проведення реабілітаційної програми з консультаціями ерготерапевта для дітей періоду другого дитинства з РАС;
- уперше отримано дані щодо динаміки самообслуговування, мобільності, соціальної функціональності, сенсорного профілю та якості життя після проведення реабілітаційної програми з консультаціями та заняттями з ерготерапевтом для дітей періоду другого дитинства з РАС;
- уперше отримано дані щодо динаміки самообслуговування, мобільності, соціальної функціональності, сенсорного профілю та якості життя після проведення реабілітаційної програми з консультаціями, заняттями з ерготерапевтом та адаптацією шкільного середовища для дітей періоду другого дитинства з РАС під час війни;
- підтверджено дані про позитивний вплив ерготерапії та адаптацією шкільного середовища для дітей періоду другого дитинства з РАС під час війни;
- доповнено дані про ефективність ерготерапевтичних втручань та реабілітаційних програм з ерготерапією для дітей з РАС;
- доповнено дані про активність повсякденного життя, особливості сенсорного профілю, якість життя при РАС;

- доповнено дані про ефективність ерготерапевтичних втручань серед осіб, які мають проблеми з обробкою та інтеграцією сенсорної інформації.

Практичне значення роботи полягає у можливості їх використання для удосконалення системи ерготерапевтичної допомоги дітям з розладами аутистичного спектра в Україні в межах мультидисциплінарного підходу з урахуванням контексту війни. Отримані дані були апробовані та впроваджені у практичну діяльність Міжнародного центру реабілітації та нейрофізіології під час надання реабілітаційних послуг дітям з РАС, а також інтегровані в освітній процес кафедри терапії та реабілітації Національного університету фізичного виховання і спорту України. Результати дослідження використано при викладанні навчальних дисциплін «Ерготерапія в педіатрії», «Ерготерапія в шкільному середовищі», «Ерготерапія осіб з травмами війни», що підтверджується відповідними актами впровадження (акти впровадження від 15.05.2025 р., 26.05.2025 р., 26.05.2025 р.).

Теоретичне значення отриманих результатів. Теоретична значущість дослідження полягає у розширенні та систематизації наукових уявлень щодо застосування ерготерапії у дітей з розладами аутистичного спектра в умовах війни. У роботі обґрунтовано інтегрований підхід на основі поєднання концептуальних моделей, зокрема РЕО-моделі (Person–Environment–Occupation), моделі сенсорної обробки В. Данн та семирівневої моделі залучення родини, що дозволяє комплексно розкрити взаємозв'язок між особистістю дитини, середовищем та заняттєвою діяльністю. Поглиблено теоретичні положення щодо впливу ерготерапевтичних втручань на активність повсякденного життя, сенсорний профіль та якість життя дітей з РАС, а також уточнено роль адаптації середовища, зокрема шкільного, в умовах тривалого стресу та нестабільності.

Представлені в дисертаційній роботі системний та комплексний підходи до поставленої проблеми можуть стати методичною основою для подальшої розробки проблематики із деталізацією теоретичних положень і результатів досліджень для впровадження в освітній процес і науково-дослідну роботу в спеціалізованих закладах вищої освіти спортивного профілю та роботу ТОВ «Міжнародний центр реабілітації та нейрофізіології».

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки та практичні рекомендації, що висвітлені в дисертаційній роботі, повною мірою відповідають меті і завданням та обґрунтовані наведеними даними згідно з результатами дослідження. Розв'язання

поставлених у роботі завдань супроводжується використанням комплексу взаємозв'язаних сучасних валідних методів дослідження.

Отримані результати дослідження базуються на інформативних методах та фактичному матеріалі, що цілком забезпечує належну достовірність і обґрунтованість основних наукових положень дисертаційної роботи та сформульованих у ній висновків. Ступінь вірогідності отриманих кількісних даних забезпечений значним обсягом дослідження, тривалістю дослідження, кількістю випробовуваних, отриманими цифровими даними, використанням у роботі сучасних методів дослідження та застосуванням адекватних методів математичного опрацювання матеріалів.

Повнота викладення матеріалів дисертації в опублікованих працях. Основні наукові положення дисертації опубліковано в наукових журналах та представлено в тезах на науково-практичних конференціях різного рівня. В опублікованих наукових працях зі співавторами та без дисертанта самостійно виконала експериментальну частину дослідження та проаналізувала отримані результати.

Наукові результати дисертації висвітлені в 6 наукових публікаціях: 3 статті у наукових виданнях з переліку наукових фахових видань України, 3 публікації апробаційного характеру.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження представлені на ІХ Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Фізична реабілітація та здоров'язбережувальні технології: реалії та перспективи (Полтава, 2023); Національному конгресі з мультидисциплінарної реабілітації «Формування стратегій роботи в умовах війни» (Львів, 2023); онлайн-семінарі за участі Латвійської академії фізичного виховання та європейської федерації з адаптивної фізичної активності «Clinical rehabilitation management (CRM) in autism spectrum disorders in children. Physical exercise program for children with ASD» (2021), щорічних науково-практичних конференціях кафедри.

Конкретний особистий внесок дисертанта в одержання наукових результатів, що виносяться на захист. Мету та завдання дослідження було сформульовано із науковим керівником. Автором самостійно здійснено аналіз літературних джерел, даних мережі Інтернет та передового досвіду. Також здобувачка самостійно виконала обґрунтування підходу до формування алгоритму ерготерапевтичних втручань для дітей з розладами аутистичного спектра періоду другого дитинства в контексті війни та оцінки ефективності запропонованих втручань. Усі розділи власних досліджень, висновки та аналіз отриманих результатів дисертації оформлені автором самостійно. Здобувачкою сформульовано висновки, які повністю відповідають поставленим завданням.

Дисертанткою підготовлено матеріали для наукових публікацій та для впровадження наукових розробок у практику.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертацію викладено грамотною українською мовою. Структура дисертації та стиль її подання відповідають вимогам МОН України. Побудова – логічна. Адекватно використано наукові терміни. Цифровий матеріал структуровано в таблицях та рисунках, що полегшує сприйняття змісту матеріалу, представленого в розділах.

Відповідність змісту дисертації спеціальності, за якою вона подається до захисту. Дисертаційна робота ВІНОГРАДОВОЇ Маргарити Сергіївни «Ерготерапія дітей з розладами аутистичного спектра періоду другого дитинства в контексті війни» є завершеним науковим дослідженням і за змістом повністю відповідає спеціальності 227 Фізична терапія, ерготерапія.

Рекомендація дисертації до захисту. Розглянувши дисертацію АНДРІЄНКО Ганни Сергіївни на тему: «Ерготерапія дітей з розладами аутистичного спектра періоду другого дитинства в контексті війни» та наукові публікації за темою дисертації, визначивши особистий внесок у всіх зарахованих за темою дисертації наукових публікаціях, опублікованих зі співавторами, а також за результатами публічної презентації здобувачкою наукових результатів дисертації та її обговорення, вважаємо, що робота є актуальною, виконана здобувачкою ступеня доктора філософії особисто, являє собою повністю завершену наукову працю, під час підготовки якої застосовувалися сучасні методи досліджень, має наукову новизну, практичне значення, містить нові науково обґрунтовані результати проведених здобувачкою досліджень, нове розв'язання актуального наукового завдання щодо основних підходів та закономірностей побудови, розробки структури і змісту алгоритму ерготерапії для дітей з розладами аутистичного спектра періоду другого дитинства в контексті війни, а також системи оцінювання ефективності їх застосування, відповідно поставленій меті та містить висновки, які відповідають завданням. Було проведено метрологічну експертизу дисертаційного дослідження. У роботі відсутні порушення академічної доброчесності. Дисертаційна робота повністю відповідає вимогам, передбаченим пп. 6–7 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами), що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, та рекомендується до захисту з метою присудження здобувачці ВІНОГРАДОВІЙ Маргариті Сергіївни ступеня доктора філософії з галузі знань 22 Охорона здоров'я за спеціальністю 227 Фізична терапія, ерготерапія.

Комісія рекомендує вченій раді НУФВСУ утворити разову спеціалізовану вчену раду для розгляду та проведення разового захисту дисертації ВІНОГРАДОВОЇ Маргарити Сергіївни з метою присудження їй ступеня доктора філософії у такому складі:

голова спеціалізованої вченої ради: Олена ЛАЗАРЄВА, доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, завідувач кафедри терапії та реабілітації Національного університету фізичного виховання і спорту України;

рецензент: Віталій КАШУБА, доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, завідувач кафедри кінезіології та фізкультурно-спортивної реабілітації Національного університету фізичного виховання і спорту України;

рецензент: Ірина ЖАРОВА, доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, професор кафедри терапії та реабілітації Національного університету фізичного виховання і спорту України;

опонент: Олена МУСІЄНКО, кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри фізичного виховання, спорту і здоров'я Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького;

опонент: Інна СОЛТИК, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри фізичної терапії, ерготерапії Хмельницького національного університету.

Висновок підготувала комісія у складі:

Д.фіз.вих., професор

Олена ЛАЗАРЄВА

Д.фіз.вих., професор

Віталій КАШУБА

Д.фіз.вих., професор

Ірина ЖАРОВА

Голова засідання,
д.фіз.вих., професор

Олексій НІКАНОРОВ

Підписи Олени ЛАЗАРЄВОЇ, Віталія КАШУБИ, Ірини ЖАРОВОЇ, Олексія НІКАНОРОВА засвідчую

Начальник
відділу кадрів

Михайло Анатолійович
28.04.2026